

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

"A Mezőberényi Laposi-kertek"

települési értéktárba történő felvételéhez

maps.google.com

Készítette: *Benyovszki Mihály*

5650. Mezőberény Ady Endre u. 13

Mezőberény 2018. január 15..

Beni H
.....

aláírás

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

A javaslatot benyújtó személy neve: **Benyovszki Mihály**
5650. Mezőberény Ady Endre u. 13

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Benyovszki Mihály**

Levelezési cím: **5650. Mezőberény Ady Endre u. 13**

Telefonszám: **+36-20/ 9-572-752**

E-mail cím: **erimisi@szucsnet.hu**

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése.

"A mezőberényi Laposi-kertek"

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

X agrár- és

☐ egészség és életmód

☐ épített környezet

élelmiszergazdaság

☐ ipari és műszaki megoldások

☐ kulturális örökség

☐ sport

☐ természeti környezet

☐ turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye.

Mezőberény keleti részén a körgát után, a Vésztői út és a Békési út között.

Földrajzi koordináták: északi szélesség /lat keleti hosszúság /lng

Fok : 46.8312336962 21.0461139679

fok° perc' másodperc" 46° 49' 52.4" N 21° 2' 46" E

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

X települési

☐ tájegységi

☐ megyei

☐ külhoni
magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Mezőberényben a szőlőművelésnek nagyon régi hagyománya van, annak ellenére, hogy a környék talajszerkezete, összetétele nem nagyon kedvező a szőlőműveléshez. A legelső szőlőültetvények a település déli részén voltak. Bizonyos leírásokból arra következtethetünk, hogy Mezőberény újratelepitésekor,/1723/ az idetelepülők már találtak elvadult, de szőlővel beültetett parcellákat. Ezek felújítása, kitisztítása adta az alapot az első szőlőskertek létrehozásának. Ezt a szőlőskerti részt ma Ókertnek hívják, ami ma már lakott terület, de a neve utal még ma is a régi „kert”, „szőlőskert” jellegre. A területen volt egy óriási borospince is, aminek ma már sajnos csak egy részlete található meg. (Leírások alapján a pince akkora méretű volt, hogy egy ökrös szekér is meg tudott benne fordulni, és Petőfi Sándor is többször töltötte itt a szabad idejét egy kis borozgatással.) A lakosság növekedésével a terület kicsinek bizonyult, ezért a település keleti részén, a községi legelőből szakítottak ki egy darabot és parcellázták fel szőlőskertnek. Ez összesen 250 hektár földterület volt és az 1840-es évek elején történt. Régi emlékekből tudhatjuk, hogy már Petőfi is járt itt, a Petrichék kertjében, kunyhójában és szalonnasütés közben kóstolgatták a helyi „laposi” bort, ami az akkoriban ott termesztett vegyes szőlőfajtákból készült. Az új terület jelentősége a filoxéra pusztítása után erősödött meg, hiszen a betegség az összes ókerti szőlőt elpusztította. A laposi legelőn kialakított kertek, ezután kezdtek rohamosan fejlődni. Az 1890-es filoxéra járvány után az ókerti szőlők kipusztultak, s ez a terület maradt a berényiek szőlőskertje. A szőlők telepítésénél a gazdák már figyelembe vették, hogy a filoxéra mekkora pusztítást tud véghezvinni, ezért próbáltak ellenálló fajtákat ültetni. Eleinte sasza, mézes fehér, sárfehér, kadarka, és bakator szőlőket ültettek. A járvány után pedig előtérbe kerültek az ellenállóbb fajták, amiket a gazdák az amerikai direkttermő szőlőkben találtak meg, amelyek ellenállóak voltak a

betegséggel szemben és viszonylag jól teremtek ezen a kötött fekete talajon is. (A direkttermő szőlők a filoxéravész után terjedtek el Magyarországon, mert gyökere ellenáll a filoxérának. Az amerikai szőlőfajok származéka nem oltott, hanem közvetlenül /direkt/ termő szőlő.) Ilyen szőlőfajták voltak pl. a Noah, Izabella, Elvira, Othello, Delaware. Ezek a szőlők ma már nem telepíthetők csak kiskerti telepítés során, nagyüzemi felhasználásuk tilos, mivel boruk és az esetlegesen a szőlőből, törkölyből főzött pálinka is metilalkoholt tartalmaz kisebb mennyiségben. (Leginkább elmondható ez a Noah, vagy ahogyan a népnyelvben hívták - nova- szőlőről, amely borának metilalkoholtartalma a legnagyobb, és éppen ezért a tiszta nova bort nem is nagyon fogyasztották.)

A szőlőművelés tőkés formában történt, a tőkék mellé leszúrt hasított vagy fűrészelt akáckarókhoz kötöztek. A kötözéshez összefont kukoricacsuhét, felhasogatott összefont gyékényt, majd később rafiát használtak. Téltre a szőlőtőkéket befedték, vagyis a sorok közötti bakhákat földjével betakarták a fagykárok elhárítása céljából. A tavasszal kinyitott tőkék közötti bakhákon általában zöldséget termesztettek. A szőlő permetezését, növényvédelmét rézgálic és oltott mész megfelelő arányú keverékének - a vízzel való megfelelő hígítás után - a kipermetezésével oldották meg. Ezen permetezőszer elkészítése szakértelmet kívánt, mert nem volt mindegy mit, mihez milyen arányban keverünk és hígítunk. Ezen tudomány apáról fiúra szállt. A permetezőszert általában a kert végében elhelyezett négyzet vagy kör alapú nagyméretű betonkádakban keverték, ülepítették. Felhasználás előtt gondosan meg kellett szűrni, mert a permetezőgépeket eltömítette. Ezeket a betonkádakat, több kerttulajdonos közösen használta.

A szüret az igazi népünnepély volt, ahol részt vett a település apraja nagyja. Ilyenkor a családok összefogva szüreteltek, kinn a kertben főztek - legtöbbször birkát vágtak - étkeztek, és munka közben szórakoztak is. Munkaközi pihenésként táncoltak, énekeltek és az esetlegesen még megmaradt óborból, jókat ittak a birkapörkölt mellé.

A szüret idejét a földesúr határozta meg és mindenkinek ekkor kellett szüretelni. Hogy mi volt ennek az oka? Így tudta beszélni a dézsmát, mert délutánra-, estére kiderült, kinek mennyi szőlője termett, mennyi bora lesz, és a dézsmaszedők ott a helyszínen, a kerteket végigjárva mindjárt el is végezték a feladatukat, vagy legalábbis összeírták kinek mennyi termett.

A kertekben, kalyibák, kunyhók, de a tehetősebbeknél akár vályog vagy téglafalú kis házak épültek.

A kunyhók mellé dió, vagy egyéb gyümölcsfát ültettek, hogy a déli ebéd elfogyasztásakor jó árnyék legyen. Később a gyümölcsfa-telepítés nem csak a kunyhók mellé, a kertek végében történt, hanem előre tervezetten a szőlősorok mentén, vagy éppen közé is, hiszen a megtermő gyümölcsök nagyon jól kiegészítették a család táplálkozását. Általánosan elterjedt a szilva és meggyfa volt, de a faültetés elterjedésével szinte minden Magyarországon fellelhető gyümölcsfa telepítésre került.

Az egész terület 9 kapura van osztva és ezeken a kapukon haladó utakról, jobbra-balra vannak a felosztott kertek, melyek területe 1000-1400 m². A kertek területét különbözőképpen nevezték, egy fertály, fél fertály. Megkérdezve a mai tulajdonosokat, a következőket nyilatkozták:

Pappné Kőszegi Ilona: Emlékezetem szerint Nagyapám mindig azt mondta, hogy a kert hossza, három járás. A számozást Ő a Békési út felől nevezte és így a 2. kapun volt a kertünk

Brassányi Emma: Pont most került a szüleim kertjének papírja, mikor vették 74-ben 340 négyszögöl van rajta. Lehet nem mindegyik volt egyforma.

Vidó Tibor: Emlék: azon a kapun ahol volt a kertünk 3 kút volt. A hozzászólások alapján kapunként 3 volt. Tény: a kertem 1019 m² volt mellette az apai kertek 1029 m² és 1067 m².

Vidó Tibor: Nem kizárt, hogy vannak nagyobb területű kertek. Nekem 9 lépés széles volt a kertem. A hossza 114 lépés

Martincsek András: Nekem apám úgy mondta, 1kert fél fertály, 320 öl. Ebben benne van az út fele, mert a szerviz utat a tulajnak kellett állni,

Bálint János Pál: A 9m széles, száz pár méter hosszúak 300 öl, 1080 m² területűek. A 11m szélesek 320 öl kb. 1520 m², talán a nagyobbakat felezték meg és a szőlősorok száma alapján volt fél-egész fertály.

([facebook.com](https://www.facebook.com) A közzétevők engedélyével.)

Minden kapun 3-4 közös használatú gémeskút volt. A kapuk számozása a Vésztői út felől volt hivatalosan, de mindkét irányból is mondták a kapuk számozását, azonban akkor hozzátették, hogy a Békési, vagy Vésztői út felől.

Itt is kirajzolódott a település 3 nemzetiségű felosztása. Mint ahogyan a városban is 3 részre tagozódott a tót-német-magyar nemzetiség, itt a kertekben is felfedezhető volt. A Békési út felőli kapukon a magyarok, a Vésztői út felőli részen a tótok és a kettő között, a középső részen voltak a németek kertjei. Ez azonban, ahogyan a településszerkezetben is, az I.Vh. után megszűnt, és a - eladásorba került, vagy örökölt területek által - kertek tulajdonosai szépen lassan összekeveredtek.

Nem volt túl szerencsés a kertek kijelölése, de a terület nagysága miatt, és hogy közel legyen a településhez, mégis ez volt a legalkalmasabb. A terület nagy része ugyanis eléggé mély fekvésű és így a belvizek elég gyakran támadták meg. Hiába a középén végighúzódo „Belencéresi-árok”, és a terület két oldalán is végighúzódo mély árok, ezek nem alkalmasak arra, hogy a területről a belvizet megfelelő gyorsasággal levezessék. A közelmúlt nagy belvizei is óriási károkat okoztak mind a termőföld minőségében, mind pedig a sok, évszázados valamint a fiatalabb fák kipusztulása által.

Másik nagy gond a gazdáknak az árvíz volt. Szerencsére csak egy árvízzről tudunk, (1880) ami elöntötte a kerteket, és rengeteg fát, szőlőt elpusztított az akkor már 4évtizedes állományból.

A Laposi-kert területe és környéke bizonyítja, hogy a terület évszázadokkal ezelőtt is lakott volt, hiszen a véletlenül előkerült leletek, majd pedig a tervszerűen szakemberek által végzett ásatások ezt bizonyítják.(A legkorábbi lelet egy 6000 éves sírgödör, melyben 8 személy egymásra rakott holttestét fedezték fel.

Időszámításunk kezdetének környékén pedig, nagy valószínűséggel nomád pásztorcsaládok használták a területet, ahová legeltetések során folyamatosan vissza-visszatértek.)

A kertek a 60-as évek végén kezdtek újra fejlődésnek indulni. Ekkor fedezték fel benne a zöldség és gyümölcstermesztés mellett a pihenési lehetőséget is. Egyre többen vásároltak az eladó kertekből a környező településekről is (Békés, Békéscsaba, Kamut, stb.) és a hétvégeiket egy kis kertészkedéssel, pihenéssel itt töltötték.

Rengeteg kunyhó, nyaraló épült ezekben az időkben, és talán ekkor kezdődött el nagyon sok kert körbekerítése is. Az ásott kutak kevésnek bizonyultak, - mivel a kertművelők többsége locsolással szerette volna elősegíteni a szebb és jobb termést - és a korszerűbb technika megengedte, hogy a tulajdonosok viszonylag egyszerűen, kis költséggel fúrott kutakat létesítsenek.(nem volt egyszerű egyébként a kútfúrással megfelelő mennyiségű vizet találni. Több olyanról is tudni lehet, hogy a kifúrt kútból egyáltalán nem, vagy csak minimális vízmennyiség volt kinyerhető, azonban a mellette pár méterrel fúrt másik kút évtizedeken keresztül megfelelő mennyiségű vizet adott.)

Ennek a nagy lendületnek vége szakadt, amikor a vidékről való kertbe járás egyre drágább lett az emelkedő üzemanyagárak miatt. Mindemellett az a korosztály, aki még értett a kertműveléshez - és szívügyének tekintette a család jó minőségű termékekkel való ellátását - kiöregedett és az utódaik már csak kevés számban folytatták az ősök munkáját.

Nagyon sok kert gazdátlanul állt- és nagyon sok áll még ma is - és elgazosodtak, a gyökérsarjaktól bebokrosodott, elvadult, ami a szomszédoknak nagyon sok kárt és kellemetlenséget okoz. A területen felnövő és le nem kaszált, le nem takarított gyomnövények magjait a szél nemcsak a közvetlen közelben lévő kertekbe, hanem messzebbre is széjjelhordja. Így hiába a gondos munka, a gazolás, kapálás az esetleges gyomirtás, a gyomnövények mindig pótlódnak.

A gazdátlan kertek csak elméletileg gazdátlanok, hiszen tulajdonosa mindnek van, csak éppen nem művelik. A kerteket sok olyan személy vásárolja fel, akik a több parcellát összevonva, nagyobb területen szántóföldi művelést végeznek (Fákat, szőlőtőket kivágják és a nagy

gépekkel felszántott területen szántóföldi kultúrát, létesítenek, amelyek megbontják az addigi zártkert, szőlőskert, gyümölcsöskert jelleget. A bejáratú utakat sem kímélik, hiszen akarva akaratlanul is ezek a gépek mély nyomokat hagynak maguk után. (A kertekbe gépekkel való bejárat, sáros időben tiltott, de ezt a nagy többség figyelmen kívül hagyja így sokszor kora tavasszal a megközelítés még kerékpárral sem egyszerű.)

Azt azonban be kell ismerni, hogy ez a művelés még mindig jobb,- de nem követendő - mint a parlagon hagyott elvadult kertek látványa.

Azért a kertekben még ma is aktív munka folyik, nagyon sok - gyakorlatilag most már csak helyiek, de azért fellelhetők még vidékről idejárók is - lakos még most is itt termeli meg a család számára a zöldséget, gyümölcsöt, amiből esetleg néha még a piacra is jut.

Nagyon fontos szempont - és van, aki tesz is ezért - hogy a kertekben még fellelhető, értékes régi gyümölcsfajtákat megmentésük. Oltóvesszőket vágnak az elhagyott kertekben lévő famatuzsálemekről, és a területen kikelt, az itteni kötött fekete talajt jól elviselő alanyokba oltják. Nagyon sok matuzsálem korú fa van még - némelyeknek már csak egy-egy oldalága életképes - amelyekről oltóág beszerezhető, és az ősi, sokszor már elfeledett gyümölcsök újra termesztethetővé válnak, és a mai kor embere is megismerheti. Ezek a régi fajták általában ellenállóbbak mind a talajjal, mind pedig a betegségekkel szemben, mint a mai, tömegtermelésre kinemesített társaik. No és az ízük...!

A kertekben a lopások és egyéb kártételek elhárítása végett kertcsőszöket alkalmaztak. Ők a község szolgálatában álltak és fegyverrel védték a területet. A kerttulajdonosok adó formájában járultak hozzá a csőszök javadalmazásához. Számszerű adatot nem tudok, de az 1900-as évek elején sok csősz lehetett, hiszen korabeli feljegyzésből tudható, hogy külön jótékonyági szüreti bált szervezett pl. a Mezőberényi Iparos-ifjak Önképző-egylete, mely a csőszök felvonulásával, és általuk énekelt szüreti dalokkal lett megnyitva. (Ebben a feljegyzésben olvashatjuk a következőt -„a csőszök és csősznők...”) Úgy gondolom, hogy ha csősznők is többen

voltak, akkor a csőszök száma arányaiban jóval több lehetett és az ő feladatuk kifejezetten csak a kertek védelme volt. A mezőőrök akkor csak az egyéb külterületek védelmével foglalkoztak. Ma már mezőőrök látják el a kertek védelmét, több-kevesebb sikerrel, de valljuk be inkább kevesebbel. Valamikor a kertcsősznek presztízse volt, elég volt a jelenléte, a járőrözése és mindenki tudta miért is van ott.

Az 1980-as években a kerttulajdonosok kérésére, próbálkozás történt a terület villamosítására. A tulajdonosok összeadták a villamosítási költségeket és a kertek egy része meg is kapta a hőn áhított villanyáramot, amivel megoldódott a világítás és az esetlegesen használt elektromos kerti gépek használata. Főleg a locsolásban volt nagy segítség a villamos energia használata. Az áramszolgáltató 1984-ben egy 20 KV-os transzformátort telepített, és ezzel oldotta meg az áramellátást.

Pár érdekes régi újságcikk a Laposi-kerttel kapcsolatosan.

[Békésmegyei közlöny, 1880. 7. évfolyam. 1880-01-18 / 12. szám.](#)

M.-Berény, jan. 10.

Minden terv nélkül 8—10 különböző pontokon megkezdődött a gáthányás, és folyt a munka déli 12 óráig, ekkor visszaérkeztek a szakadás megtekintői, s mint szemmel látott tanúk kinyilatkoztatták. — „hogya a baj nem oly nagy, városunkat veszély nem fenyegeti, estig a kitört gát könnyen helyre állítható, ily nyilatkozat hivatalos szájából elég volt arra, hogy a kitolult nagy erő — a hozott hír elterjedvén — lassanként visszatért; s egyidejűleg, a védelmi munka vezetésére kirendelt mérnök is sürgönyileg hivatalosan értesítetett, hogy ne jöjjön, mivel reá többé szükség nincs.

Este nyolcz órakor a víz határunkban volt. Nem tettünk semmit, mivel bíránk saját szemükkel látták a szakadás csekélységét. 8-án 9-én a víz már fellegett laposi kertjeinkig, a lakosság újra védelemre hivatott fel, a felhívás közönyösen fogadtatott — hiszen hivatalosan volt értesünkre adva, hogy a baj nem nagy. 10-én a laposi szőlős kertekbe több ponton betört az árvíz és a város gazdája kiküldetett

a védmunka vezetésére. Meg is jelent, de látva, hogy a jelenlevők kiki a magáét úgy is őrzi, különösen látva azt, hogy a víz elől menekvő nyulak össze-vissza szaladgálnak, azon hitben lévén, hogy ezek gátolták azon nyílásokat, melyeken az árvíz betört: ezek üldözéséhez fogott, bírván az üldözést a város lovai. 11-én a kertek többé nem védelmezhetők, új földjeink nagy része elterítve, s a lakosság által bérelt uradalmi lapos, víz alatt, a kár kiszámíthatatlan, s ez annyival sajnosabb, mivel ennek elhárítása, ha van, aki intézkedik, a 7-én özönlött munkaerővel nagyon könnyűszerrel kivihető lett volna. Noha a megtörténtet, meg nem történté tenni nem lehet, én nem kárhoztatok senkit — hiszem, hogy az előjáróság mulasztása első sorban, jóhiszeműség, másod sorban pedig hatáskörének nem ismerése volt.

A kár meg van; bár hát kárunkon tanultunk volna; mit tettünk mind ez ideig a jöhető eshetőséggel szembe — semmit - ki fog intézkedni a vész lehető elhárítására vagy mitől Isten őrizzen a víz kitörése esetén, ki fogja kiállítani a véderőt, s ki fog a felett rendelkezni. Előjáróságunk eddigi szervezetében nem teheti, így nagyon sok között oszlik meg a felelősség, sok a parancsoló, kevés a szófogadó. Állítsunk vész-bizottságot időhaladék nélkül, de oly hatáskörrel, hogy vész esetén az a kényszermunkát és kényszersegélyt is elrendelhesse; ha nem lesz rá szükség, annál jobb, de ennek megválasztását halogatni nem szabad.

Hasztalan a közigazgatás legbölcsebb intézkedése, ha nincs foganatosítója; no meg minden egyes eshetőségre, nem lehet a külön rendelkezést bevárni.

Segíts magadon, az Isten is segít

[Békésmegyei közlöny, 1880-02-22 / 36. szám](#)

— Mező-Berényben folyó hó 18-án hivatalos felkérés folytán,...
...az úgynevezett laposi szőlőskertek nagy részét elhárító árvíz gép általi kiszivattyúzásának módozatai fölött határozatok hozattak volna,.....

Bonyhay Benjámín.

A mezőberényi szüretetek is véget értek és pedig igen jó eredménnyel. Mind az ó-kerti, mind a laposi szőlők bőven adták a bort s még hozzá kitűnő minőséggel; a vételár azonban oly csekély, hogy nem igen teremt eladási kedvet. Sebaj, annál több jut a lakadalmak és disznótorok számára a kedvderítő és szivvidámitó italból!

A KÉT CSŐSZ BALESETE.

Sánta László 80 éves -Mező-berényi öreg csősznek vele egykorú ódon fegyvere elromolván, fiatal csősztársa Tímár Jánoshoz folyamodott, hogy a fegyvert megreparálja. Mivel hogy az öreg pár évtizednek előtte tölté vala meg fegyverét, s azt ez idő alatt a rozsdá úgy uralmába vette, hogy az öreg fejsze fokkal is hiába próbálta elsütöni, ennél fogva Timár János, mint különben is katonaviselt ember, gyanútlanul fogott a fegyver javításához. Hajh de csodálat és szörnyűség! — az ócska szerszámnak egyszerre öldöklős kedve támad, nagyot durran és Uchatiusként lövelli ki a beléje helyezett madárseréteket, melyekből nem kevesebb, mint 12 drb. fúródott a Sánta László testébe. Az öreg csősz ettől kezdve siralmas sorsra jutott. Hetekig kellvén feküdnie, nem kerülhette dűlőjét. Szerencse hogy ezt Timár János, felelőssége tudatában, végezte helyette s így az öreg nem vesztette el kenyerét. Hanem hálálkodott is ezért öreg csőszünk a végtárgyaláson fiatal társának, s nemcsak hogy nem kívánta megbüntetését, hanem rimánkodott érte, hogy mentsék fel a gondatlanság által okozott súlyos testi sértés vádja alól. A törvényszék e kívánalmat természetesen nem teljesíthette, de méltányolta annyiban, hogy Timárt a 92 §. alkalmazásával csupán 3 napi fogházzal büntette. Az ítélet jogerős lett.

Békésmegyei közlöny, 1899-02-16 / 14. szám

Békésmegye közigazgatása...

...A filoxera pusztításai folytán két községben és pedig Berény községben 9 hold 1288 négyszögöl és Vésztő községben 10 hold 1550 négyszögöl területre nézve pedig 10 évi adómentesség engedélyeztetett.

Békésmegyei közlöny, 1902-09-25 / 77. szám

— Szüreti mulatság.

A mezőberényi iparos-ifjak önképző-egylete szeptember hó 27-én, a „Magyar Király” szálló nagytermében, saját könyvtára javára zártkörű szüreti mulatságot rendez. A mulatság szép sikerét a nagy érdeklődés biztosítja, mely a vigalom felé fordul. A mulatságon először a csőszök és csősznők vonulnak fel. Ezután szüreti éneket énekelnek a csőszök és csősznők. Majd a szüretet megnyitja, az öreg csősz és ekkor megkezdődik az általános lopás. Szünóra alatt egy remek szőlő-koszorú kerül kisorsolás alá. Az a vendég, aki legtöbbet lop, egy értékes jutalmat kap. Lopni szabad, de akit rajta érnek, büntetést fizet.

Békésmegyei közlöny, 1905. 32. évfolyam. 1905-06-08 / 58. szám

Jégeső a megyében. A keddi kánikulai hőség után sötét felhők tornyosultak az égre és hamarosan nyári vihar hűtötte le a levegőt. Áldásos volt az eső, de amennyi hasznat hozott egyes vidékeken, kétszer annyit ártott Mezőberényben, de különösen Békésen, ahol jégeső pusztított. Mezőberényben a laposi, Békésen a belencéresi részen hullottak galambtojás nagyságú jég szemek, amelyek sok gazda reményét tették tönkre.

Békésvármegye Hivatalos Lapja, 1921-08-03 / 17. szám

Mezőberény községi mezőőrök és kerti csőszök fizetésének felemelése.

Békésvármegye Hivatalos Lapja, 1922-07-15 / 17. szám

Mezőberény község a mezőőrök és kert- csőszök javadalmazását felemeli és két mezőőr részére jutalmat szavaz meg.

Békésvármegye Hivatalos Lapja, 1926-05-20 / 20. szám

78. Mezőberény községnek a laposi szőlőskerti kapubejáratok jókarba helyezése tárgyában hozott határozata.

Békés Megyei Népújság, 1989.-11-06 / 263. szám

Karikázik velem szemben a hepe-hupás földes úton Szugyiczki Mihály, Vadásznak nézem az öltözkét, no meg a puskáját tekintve.

Elmosolyodik:

— Mezőőr vagyok és a Laposi kerteket járom télen-, nyáron, esőben-hóban ...

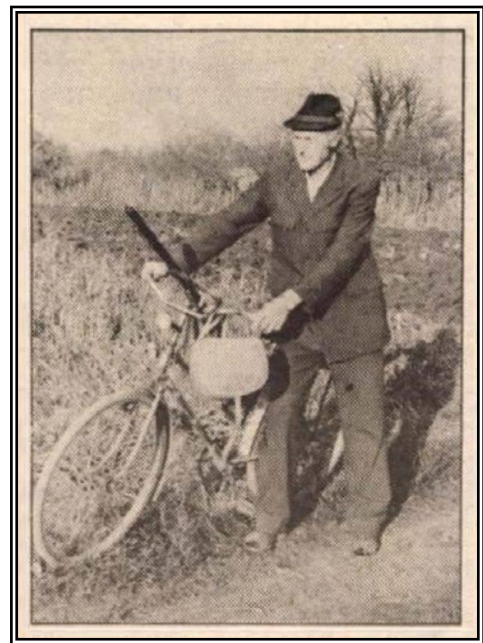
— Télen mi a mezőőr feladata?

— Több, mint ezer a kerttulajdonos.

Nemcsak zöldséget, gyümölcsöt termelnek. Sokan építenek hétvégi házat, és ahhoz itt tárolják a drága építőanyagot. Könnyű felpakolni egy teherautóra, hiszen tudja... Emellett a már felépült nyaralókat is feltörhetik, mint ahogy már volt is rá példa. Nem egy betörőt elfogtunk...

— Ahogy látom, egyedül jár, még kutyája sincs.

— Most. Nappal. Esténként a rendőrökkel ellenőrizzük a terepet... Egyre költségesebb világunkban mindenki jobban ragaszkodik földjéhez, kis vagyonkájához. Vigyázni kell rá.

Békés Megyei Hírlap, 1992-09-12-13 / 216. szám

Két ásóymnyira a Laposi kertek alatt, hat évezred emlékei.

Alig két ásonyomnyi mélységből érdekes leletek kerültek felszínre Mezőberényben, a körgáton túl, az úgynevezett „Laposi kertek alja” ásatáson. A feltárásban részt vevők a kiemelt földet a legaprólékosabban átvizsgálják, kutatva: vajon elődeitől mit is rejt a vidék, milyen régészeti ritkaságokkal, szenzációkkal ajándékozza meg az utókort a huszadik század utolsó évtizedében?

Amikor úgy nyolc esztendővel ezelőtt a település keleti részén feltörték az ősgyepet, senki sem számított arra, hogy az eke időszámításunk előtt 4000-ből származó tárgyi emlékeket vet a felszínre. S hogy utána megkezdődhetnek itt az ásatások, az is a véletlen műve. A helybéli Stibán Mihály amatőr régész akkor és éppen arra járt, s mint jó érzékkel megáldott érdeklődő kémlelte a terepet. Nem akart hinni a szemének, amikor csont-, cserép- és kőmaradványokat pillantott meg a barázdákban. Azonnal értesítette a régészeket, s az óta minden évben, immáron az ötödik helyen folyik a feltárás Nikolin Edit régész vezetésével.

— A feltárt leletek arról tanúskodnak, hogy legeltető állattartó nép élt itt, mely el-elvándorolt, de mindig visszatért erre a vidékre. Korábban találtunk már kutat, földbe mélyített kemencét, s nagyobb cserépedényeket, melyeket az óta már restauráltak. Két esztendeje egy - időszámításunk előtt a hatodik évezredben épült lakóház maradványait is sikerült megmentenünk, majd a réz- és Árpád- korból származó emlékekre bukkantunk. Találtunk egy családi sírt is, melyben nyolcan, egymásra helyezve voltak eltemetve. Minden jel arra utal, hogy a család apraja- nagyja valamilyen katasztrófa áldozata lehetett. Egy biztos: rejtélyes nép lakta a vidéket, s az itt élők viszonylag szűk területen mozogtak. Az is biztosnak tűnik, hogy a feltárás közelében kereskedelmi útvonal vezethetett, mert Tokajból származó kőpengéket, pattintott késeket is találtunk — sorolta Nikolin Edit.

—SZEKERES—

[Békés Megyei Hírlap, 2007-06-06 / 130. szám](#)

Mezőberény.
BEJÁRÓK.

Közterületi elnevezést kapnak a Laposi-kertek bejárói Mezőberényben. Minderre az ott lakók személyi adat- és lakcímnnyilvántartásba történő bejelentéséhez van szükség.

<http://konyvtar.mezobereny.hu/index.fcgi?rx=&nyelv=hu&stype=1&stype2=&menuparam5=125&heaAdat=14301&hozzaid=45907>

Mezőberényben 1773-ban már szép szőlőskertek voltak. Gyula és Békés után e tekintetben a harmadik helyen állt kertjeivel a település - olvashatjuk Karácsony Sándor megyénkről írott könyvében.

Az 1894-es filoxéra járvány szinte teljesen kipusztította az ókerti szőlőket, ekkor kaptak új szerepet, váltak jelentőssé a Laposi kertek. Ez a terület a város keleti részén, 9 kapun, jobbról és balról egymást követő parcellákként nyúlik le a Körös felé. Néhány évtizede nagyon gondosan művelt, és nagyon pedánsan, rendben tartott földterületek voltak. A hetvenes évek táján vidékről - főleg békéscsabaiak - többen vásároltak itt kertet, kis házikót építettek rá, éppúgy, mint a helyiek. Ma mintha halódnának a kertek. Sok a gazdátlan, elhanyagolt földterület. Van-e jövőjük?

A Laposi kertek barátai kibőjtölték, de lett pálinkafőzdéjük.

http://hir6.hu/cikk/96370/a_laposi_kertek_baratai_kibojtoltek_de_lett_palinkafozdejuk

Laposi kertek.

Nagyon régi, hatalmas gyümölcsöskert Mezőberény és a Kettős-Körös között. Igazi kiskertészeti központ, ahol Mezőberényből és a

környező városokból járnak ki az emberek hétvégékre, nyaranként hosszú napokra, hetekre. A terület mikroklímáját a terület szélén kanyargó Kettős-Körös alakítja ki, teszi optimálissá, mindenféle gyümölcs jól érzi magát itt, ahol egyébként a talaj is kiváló. A

kerttulajdonosok természetesen ismerik egymást, hiszen azonos tevékenységüknél fogva, hamar megtalálták az egymáshoz vezető utat. Együtt gondolkodnak a gyümölcsfák gondozásáról, megosztják egymással tapasztalataikat, segítik egymást, amiben tudják. Szükség is van erre az együttműködésre, hiszen elenyésző közöttük, akinek a mezőgazdaság a szakmája lenne. A Laposi kertekben zömében igazi kertbarátok élnek. Munkájuk finom gyümölcssei általában a család, a barátok asztalain landolnak. Persze általában több a gyümölcs, mint a gyümölcsszerető száj... természetesen a felesleg sem megy pocsékba, sokkal inkább megy a cefregyűjtő hordóba. Aztán a megtelt hordók hosszú útra indulnak, általában valamelyik környékbeli településre. Így volt ez addig, amíg egy évvel ezelőtt meg nem nyílt az Almáskerti Pálinkaműhely. Azóta akár kézikocsival is elhúzhatják az itókának valót a főzdébe.

- Itt a környéken egyformán felparcellázva 1200 négyzetméteres gyümölcsös kertek vannak - mutatott körbe az Almáskerti Pálinkaműhely udvarán **Machlik András**, a főzde egyik tulajdonosa. - Fantasztikus látványt nyújt a magasból.

- **Mikor látta felülről ezt a tájat? Repülővel szállt fölé?**

- Nem, akkor néztük meg, amikor építettük a pálinkafőzdét. Fenn dolgoztunk a tetőn és csodálatos kép tárult elénk. Akármerre néztünk, mindenfelé gyümölcsfát láttunk. Önmagában is gyönyörű látványt nyújtott, de bennünk fokozta a látvány hatását az a tudat, hogy ez mind kiváló pálinka alapanyag is egyúttal.

- **Milyen alapanyagokat láttak?**

- Szinte minden gyümölcsöt. Almát, birsalmát, barackot, cseresznyét, szőlőt, meggyet, szilvát, diót. Biztosan hagytam is ki a felsorolásból, de ezek biztosan hatalmas mennyiségben teremnek itt.

- **Hány kert lehet errefelé?**

- Ki lehet számolni, hiszen a terület 240 hektár, tehát körülbelül kétezer kertet jelent. Jó látszottak az egymásra merőleges utak is.

- **Akkor szinte minden mezőberényi családnak lehet itt kertje.**

- Nem csak mezőberényiek, a környék szinte minden településéről járnak ki emberek, családok ide. Békéscsabáról, Kamutról, Békésről, Gyomaendrődről meg még ki tudja honnan.

- **Elég sok hordót látok itt az udvaron. Úgy tűnik elfogadták a gyümölcsstermesztők az ajánlatukat. Jól látom?**

- Szerencsére igen. Nagyon sok munkánk van, az főzde folyamatosan megy, hónapokra előre le van kötve a kapacitása.

Miközben beszélgetünk, egy Ford pick up állt meg a nyitott kapu előtt. Idős bácsi szállt ki belőle. Machlik úr hangosan üdvözölte. Míg közelebb ért hozzánk, gyorsan elmesélte, hogy **Jani bácsi** 89 éves, hatalmas gyümölcsöse van itt a Laposi kertekben, ő a legidősebb ügyfelük.

- **Jani bácsi!** - fordultam az öregúr felé. - **Milyen pálinkát főzet?**

- Van nekem almám, szilvám, körtém, barackom és meggyem is. Mindegyikből főzetek.

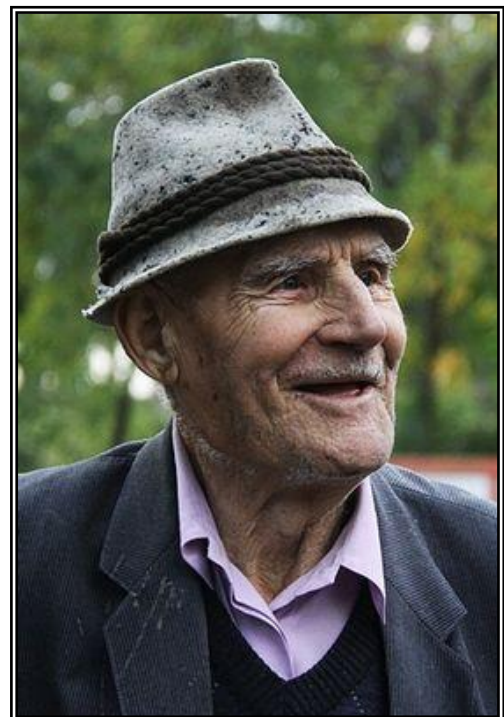
- **Mióta van kertje itt?**

- Már vagy ötven éve, van két hektár gyümölcsösöm.

- **Kikkel művelteti a gyümölcsöst?**

- Napszámosokkal. Én már nem bírok annyit dolgozni.

- **Mezőberényben lakik?**

- *Nem, én Kamutról járok ide.*

- ***Minden nap?***

- *Minden nap kijövök, meg hazamegyek - azzal besétált a házba, megbeszélni a főzés pontos menetrendjét.*

Érdekesség. Petőfi a Laposiban.

Forrás: http://mezeibvaleria.blogspot.hu/2017/03/petofi-sandor-es-orlai-petrics-soma_11.html?m=1 (a szerző engedélyével)

PETŐFI SÁNDOR ÉS ORLAI PETRICS SOMA MŰVÉSZ- BARÁTSÁGA

- avagy művészi kapcsolatának kölcsönhatásai -

Szakedolgozatomból részlet - Petricsék Laposi kertje

"... Hasonló emlékek tartozhatnak a Petricsék Laposi-kertjéhez fűződő történetek. Kunyhóját Petricsék építették. (Később Orlai Petrics Soma tulajdona lett).

Szintén **Dr. Irányi István kutatásaiból, feljegyzéseiből** ismerjük a laposikert leírását is: »A laposi-kerti kunyhó a Nagyváradi út mentén 1 fertály nagyságú szőlőskert legelővel határos részén épült, vályogból, nádtetős födémmel. ... Alapja 2,5x4 m, magassága 2,5 m volt. Berendezése Petőfi idejében a következő tárgyakból állott: 1 db 2 m hosszú „priccs”-ből, egy hosszú, széles, 8 fokos kettőslétrából, egy szépen kidolgozott gyömszőlőből, 1 faputtonyból. A kunyhóhoz tartozott még egy kerek asztalka, két kis könnyű kerti székkal. A kunyhó falán Petőfi Sándor képe függött. (Szénrajz volt, fekvő, könyökre támaszkodó fejjel ábrázolta a költő alakját. - Bizonyára Orlai rajzolta.)«

Szóbeszédként él a humorosan fájdalmas történet, hogy egy tanonc papír hiányában a kunyhó Orlai által rajzolt Petőfi-képét gyújtósnak használta fel a venyige alá.

Ekkor hallhatta a Büngösdi Bandi és más, környékbeli betyárokról szóló történeteket, melyeket versben meg is örökített. Németh László Petőfi Mezőberényben című egyfelvonásos drámájának valóságos alapja a betyárvilág. A legenda él, miszerint Petőfit a betyárvilágban, a sárréti lápban akarták bűjtatni barátai. (A Ladánnyal határos Büngözsdi és tőle keletebbre fekvő Kereki világa ismert volt betyárjairól. Hejh Büngözsdi Bandi berényi ihletésű versét 1844-ben írta.) ..."

A mezőberényi Eiler Márta költeménye a Petrics-féle laposikertről

A LAPOSI SZŐLŐSKERTBEN

*Itt van az ősz. A kertekben
Megérik a szőlő.
Mindenfelé szüretelnek,
erre most van idő.*

*Egy nap ki is megy a kertbe
A nyolcadik osztály.
Akkora a hangjuk, hogy csak
Reng belé a határ.*

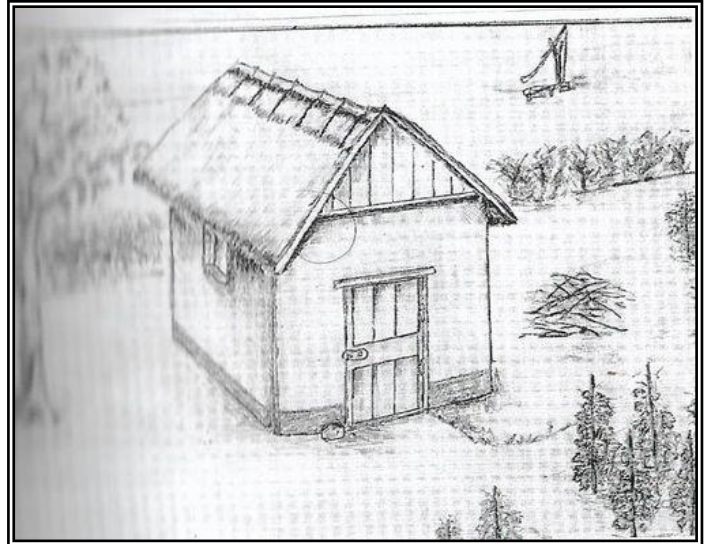
*Hogy miért mentek? - tudják jól:
Petőfit kutatni.*

*No, meg más is csurran-csöppen
szüretkor odaki' ...*

*Így is volt. A gyereksereg
Éhen nem maradt ám!
Ettek-ittak (amit hoztak),
Nem maradtak pusztán.*

*Még szőlőt is kaptak végül
A csősz jóvoltából ...
Mert hát az sem maradhat ki
Ilyen lakomából.*

*És, hogy ez a foglalkozás
Felejtve ne legyen,
Azért meg van örökítve
Az osztály pár képen.*

Irányi István rajza: Laposi-kerti kunyhó

Pocsai Imre: A kunyhó.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

*A Laposi-kertek első fái, szőlőtőkái már közel 180 évesek lennének, ha élnének. A vélhetően 1840-es évek eleji telepítések óta több generáció felnőtt, mind az emberi életben, mind pedig a kert flórájában. Elmondhatjuk, hogy városunk egyik legrégebbi öröksége. Lehet, akadna olyan kerti épület is, amelyik idősebb, mint a városban található bármelyik lakóépület. A terület ugyan az, mint amikor kimérték, a kapuk száma ugyanannyi, mint amikor kimérték és a kertek is szinte ugyan abban a parcella-kiosztásban léteznek. Az évek során a művelés jellege változott. A korai szőlőskertek kezdtek gyümölcsfákkal gyarapodni, a sorok közt kezdtek zöldséget termelni, sok kert átalakult nagyobb részben gyümölcs vagy zöldségtermelésre de a szőlőtőkék egy része, az őszi szüret mindig is meghatározó volt a Laposi-kertek életében. Szinte minden lakos értett valamicskét a szőlőhöz, a gyümölcsfákhoz és a zöldségtermeléshez hisz már gyerekkorukban is sok időt töltöttek itt, és a „mesterség” ismerete, a kert szeretete apáról-fiúra, nagyapáról-unokára szállt. Nem a vélt haszon miatt művelték... a család ellátása, az idő hasznos eltöltése volt a fő szempont, hiszen a piaci értékesítés csekélyke lehetett, hiszen majd mindenkinek volt kertje a településen. Ez azonban a múlt. A hozzáértő generáció elhalásával, a felgyorsult életmóddal, a boltban mindent megkapok nézettel a kertek jelentősége elsilányult. Most is nagyon sokan kijárnak, művelik és próbálják tanítani, és tudásukat átadni a fiataloknak. Őrzik... megpróbálják őrizni és szaporítani a régi fajtákat. Nem elfelejteni a régi technikákat, technológiákat. A Laposi-kertek városunk, és városunk történelmének egy része, ami elindult a pusztulás irányába. Az utolsó órában vagyunk, hogy ez az érték megmentésre kerüljön. Összefogással, pályázatokkal sikerülhet, és úgy gondolom, hogy ezen érték megmentésében szerepe lehet annak, hogy a Laposi-kertek bekerülnek a Települési Értéktárba, a **"A Mezőberényi Laposi-kertek"** elnevezésű javaslat alapján.*

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

mezobereny.hu

opskk.mezobereny.hu

hungaricana.hu

facebook.com

google.com

mezeibvaleria.blogspot.hu

hir6.hu

mapio.hu

plecs.hu

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

1.) Fotómelléklet.

Zöldségek.

Szőlők.

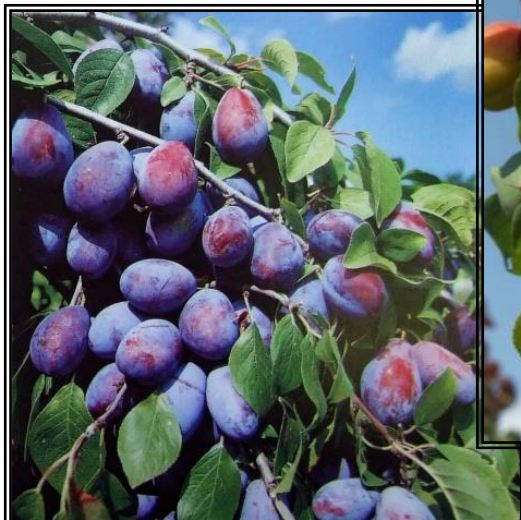
Kertművelés.

Virágok.

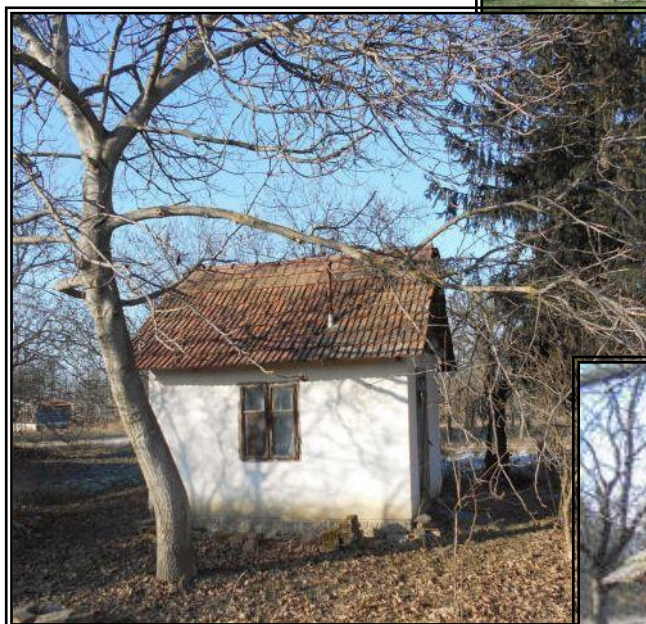
Gyümölcsök.

Épületek, kunyhók.

2db.fotó. plecs.hu

2db. fotó. mapio.hu

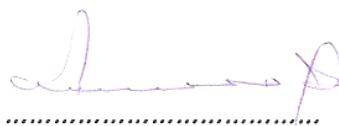

2.) Melléklet.

Ajánlás.

A berényi Laposi kertek nem csak Mezőberényben, hanem a város vonzáskörzetében is ismert, hiszen régebben nagyon sok vidéki családnak volt itt kertje, itt töltötték a szabad idejüket, pihentek, kertészkedtek. Városunk lakói közül sokan hétvégi telekként is használták pihenés céljából, azonban inkább a zöldség és gyümölcstermelés volt a fő irány. A laposi legelőt az 1800-as évek közepén mérték ki szőlőskertnek, 9 kertkapu, bejáró utakkal és a kapukon megközelíthető kb. 1000 négyzetméteres egyforma területekkel. A kertek művelése már az egyéni területek mérete, a szőlősorok és fák miatt sem volt lehetséges gépekkel, ezért rengeteg kétkézi munkát igényelt. Tavasszal a szőlő nyitása, vetés, egész nyáron a gatzalanítás, ősszel a betakarítás, szüret majd pedig a szőlőtőkék fagyvédelme miatt a téli fedés. A kert munkát adott az egész családnak és a művelés, metszés, permetezés fortélyait az ősöktől lehetett eltanulni. A tudás apáról fiúra szállt. Ma már a kert csak kevés embernek nyújt megélhetést, leginkább a család ellátása friss biotermékkel, a jó levegő és az aktív pihenés a cél. Mondhatjuk azt, a kertek utolsó óráikat élik, hisz egyre kevesebb a hozzáértő és tenni akaró ember. Nagyon sok kert gazdátlanul, gazzal felverten kiállt segítségért. Valamilyen rehabilitáció, szabályozás, összefogás mindenképpen szükséges lenne a terület megmentése, újbóli nagyobb mérvű hasznosítása érdekében. Az itt még megtalálható ősrégi gyümölcsfák, szőlőfajták is fontosak, hiszen kevés helyen találhatóak már meg. A következő nemzedék számára fontos lenne a fajtamegőrzés, a kertek, a természet szeretetének elsajátítása, a magunk termelte gyümölcs zöldség megtermelésének öröme. A kertek városunk egyik legrégebbi értéke és remélhetően még sokáig az is marad, ezért javaslom a helyi értéktárba való bekerülését az elkészült "A Mezőberényi Laposi-kertek" című javaslat alapján.

Mezőberény. 2018. 01. 15.

aláírás

Magyar Pál.

3.) MELLÉKLET.

Nyilatkozat.

A javaslatban szereplő fotók forrása a kép mellett jelölve.

A jelöletlen fotók Magyar Pál fotói.

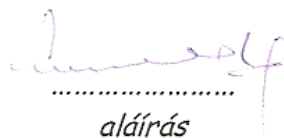
Nyilatkozat.

*Alulírott Magyar Pál, hozzájárulok, hogy a települési értéktárba való felvételhez elkészített, „**A Mezőberényi Laposi-kertek**” javaslatban szereplő képeket, a Települési Értéktár Bizottság (egyéb értéktárba kerülés esetén az illetékes értéktár bizottság) az ide illő jogszabályok betartásával szabadon felhasználhatja.*

A képek saját fotóim.

Mezőberény 2018. január. 15.

Magyar Pál.

.....
aláírás